

Helseundersøkelse av yrkesdykkere

KK Jan Risberg, Forsvarets Sanitet, UVB Dykkerlegens avdeling

Innledning/formål

Dette dokumentet er utarbeidet som del av e-læringsmodulen til oppdateringskurs i dykkemedisin for leger. Dokumentet er ment å oppsummere viktige formelle og praktiske spørsmål knyttet til helseundersøkelsen av yrkesdykkere. Det vil derimot *ikke* erstatte forskrift, veileder eller andre myndighetsdokumenter.

Hvilke dykkere trenger helseerklæring?

I Norge er det krav til at yrkesdykkere, militære dykkere og fritidsdykkere må gjennomgå helseundersøkelse. Dette dokumentet omhandler *bare* yrkesdykkerne. De som dykker i tilknytning til petroleumsvirksomheten til havs skal gjennomgå helseundersøkelse iht Forskrift om helsekrav for personer i arbeid på innretninger i petroleumsvirksomheten til havs (Helsekravforskriften) men dykkere som dykker innaskjærs har krav om helseerklæring i Forskrift om utførelse av arbeid §26-11 og §26-42. Merk at også sportsdykkerinstruktører, redningsdykkere og vitenskapelige dykkere omfattes av forskriften på dette området og er pålagt å gjennomgå helseundersøkelsen.

Hvem kan utføre helseundersøkelsen?

Helsekravforskriften angir at bare særskilt godkjente dykkerleger kan utstede helseerklæring for off-shore dykkere. Fylkesmannen Rogaland har liste over godkjente dykkerleger. Arbeidstilsynet krever at innaskjærs dykkere også skal undersøkes av de legene Fylkesmannen i Rogaland har godkjent. Selv om ikke Arbeidstilsynet selv godkjenner dykkerlegene så er det altså i praksis de samme kompetanse- og godkjenningskravet.

Hvor ofte skal undersøkelsen gjøres?

Yrkesdykkere skal gjennomgå årlig helseundersøkelse. Merk at undersøkelsen kan gjennomføres inntil en måned før utløp av godkjenningsperioden og at gyldighetstiden da vil løpe i 12 mnd fra utløpet av den forrige helseerklæringen. Dette er gjort for å motivere dykkerne til å komme før utløpstiden uten å få innskrenket gyldighetstid.

Hvilke skjema skal brukes, hvem skal oppbevare dem og hvor finner jeg dem?

Skjemaene som skal brukes ved helseundersøkelse av off-shore dykkere kan lastes ned fra nettsidene til Fylkesmannen Rogaland. Jeg anbefaler at skjema for egenerklæring og helseundersøkelse også brukes ved helseundersøkelse av innaskjærs dykkere iht Arbeidstilsynets regelverk (Arbeidstilsynet har ikke uttalt seg noe om hvilke skjema som de ønsker at skal benyttes.).

Når det gjelder selve helseerklæringen for innaskjærs dykkere så har ikke Arbeidstilsynet utarbeidet noe eget skjema. Helsemyndighetens skjema for helseerklæring for off-shore dykkere (som kan lastes ned fra Fylkesmannen i Rogaland sine sider) viser til et regelverk (Helsekrav for arbeidstakere i petroleumsvirksomheten) som ikke er styrende for innaskjærs dykking. Arbeidstilsynet har ikke kommentert denne problemstillingen konkret – jeg anbefaler deg å bruke et eget skjema evt en helseerklæring for innaskjærs dykking som du kan laste ned fra www.dykkemedisin.no. Det er ikke krav om at legen skal bruke papirskjemaene – tilsvarende opplysninger ført i elektronisk journal er tilstrekkelig.

For alle kategorier dykkere gjelder at legen skal oppbevare egenerklæring og legeundersøkelsesskjema. Dykkeren skal ha utdelt selve helseerklæringen. For innaskjærs dykkere (og kun dem) gjelder at kopi av helseerklæringen skal sendes til sertifikatregisteret: Høgskulen på Vestlandet, Dykkerutdanningen, Sertifikatregister, Boks 7030, 5020 Bergen.

Alle skjema er tilgjengelig på www.dykkemedisin.no

Hvilke helsekrav stilles til yrkesdykkere?

Her kommer du ikke utenom å lese *både* forskrift *og* veileder. Det er verdt å merke seg at Arbeidstilsynet har uttalt til Helsemyndighetens at de stiller samme helsekrav til innaskjærs dykkere (omfattet av Forskrift om utførelse av arbeid) som Helsemyndighetens stiller til off-shore dykkere. Det innebærer at som et utgangspunkt så skal alle dykkere møte de generelle helsekravene for arbeidstakere i petroleumsvirksomheten (de som jobber på installasjonene *over* vann). I tillegg spesifiserer veilederen en rekke tilleggskrav. Detaljert informasjon finner du altså i forskrift og veileder, men noen fokusområder velger jeg likevel å gi. Listen under gir eksempler på helsetilstander som kan diskvalifisere for dykking

- Helsesvikt som medfører plutselig tap av bevissthet, oppmerksomhet eller kognitiv yteevne (epilepsi, leilighetsanfall, ADHD, episodiske arytmier, migrene)
- Helsesvikt som medfører plutselig tap av fysisk yteevne (astma)
- Sykdommer og skader som omfatter kroppens luftfylte hulrom (ører, bihuler, lunger) og som derfor kan tenkes å påvirke evnen til trykkutligning av disse hulrommene (kronisk sinusitt, kronisk serøs otitt, KOLS)
- Bruk av medikamenter som nedsetter fysisk eller psykisk yteevne eller som maskerer eller forverrer symptomer på trykkfallssyke (sedativa, sterke analgetika, NSAID)
- Fedme (>30% kroppsfett)
- Astma, epilepsi, tidligere spontanpneumothorax og insulinkrevende diabetes er i utgangspunktet absolutte kontraindikasjoner. Se veileder for detaljer.

Hvilke undersøkelser må jeg foreta?

Undersøkelsens omfang framgår av skjema for helseundersøkelse av yrkesdykkere som er tilgjengelig hos Fylkesmannen i Rogaland. I tillegg til en ordinær klinisk undersøkelse må du ved hver helseundersøkelse utføre følgende:

- Høyde
- Vekt

- U-Stix
- Hb
- Spirometri (minimum omfattende FVC, FEV1 og PEF)
- Test av fysisk yteevne

Ved førstegangsundersøkelse må det taes ordinært 12-kanals EKG, EKG må deretter taes hvert 5.år hos dykkere >40 år.

Ved førstegangsundersøkelse skal det taes et standard rtg thorax (PA og side) hvis ikke dette er tatt siste 3 år.

Hvis dykkeren har BMI >30 så må årsaken til overvekten utredes med måling av kropps fett.

Jeg er i tvil om helsekravene er oppfylt – hva skal jeg gjøre?

Igien: Det første er at du må forsikre deg om at saken er fullstendig utredet og nødvendige epikriser og spesialisterklæringer innhentet. Vurder nøye helsesvikten opp mot kravene formulert i veilederen. I tillegg til å lese teksten knyttet til det aktuelle organsystemet så bør du lese kapittel 5.1 og 5.2 nøye – de inneholder de overordnede helsekravene. Er du fortsatt i tvil så kan EDTC Fitness to dive standard gi nyttig tilleggsinformasjon.

Er du fortsatt i tvil vil jeg anbefale deg å kontakte erfarne kolleger med kompetanse knyttet til vurdering av helsemessig skikkethet for dykking. Norsk Senter for Maritim Medisin og Dykkemedisin (lokalisert ved Yrkesmedisinsk avdeling, Haukeland Universitetsykehus, Tlf 55973865) og UVB Dykkerlegens kontor på Haakonsværn (Tlf 55502160/55502159) har lang erfaring i å vurdere slike problemstillinger.

Etter å ha innhentet råd må du treffe en beslutning eller be dykkeren framstille seg for en annen dykkerlege som kan utstede helseerklæring/udyktighetserklæring. Velger du å utstede en erklæring om ikke oppfylte helsekrav så kan du bistå dykkeren i søknad om dispensasjon til Fylkesmannen i Rogaland hvor du klargjør risikovurderingen. Se også avsnittet under. Hvis det er en innaskjærs dykker har du ikke den muligheten – da må han alternativt henvende seg til en annen kollega.

Dykkeren møter ikke helsekravene – hva skal jeg gjøre?

Klageadgang.

Off-shore dykkere

Sørg for at saken er tilfredsstillende utredet. Innhent nødvendige spesialisterklæringer. Utsted erklæring om ikke oppfylte helsekrav. Du må deretter begrunne ditt vedtak overfor dykkeren. Jeg vil anbefale at du gjør dette skriftlig og henviser til relevant del av forskrift og veileder. En risikovurdering bør inngå i denne. Deretter må du opplyse dykkeren om hans rett til å få saken prøvet av Fylkesmannen i Rogaland. Dykkeren kan velge om han vil søke dispensasjon fra helsekravene eller bestride at vilkårene for udyktighet overhode er til stede. I praksis er ikke denne ordlyden viktig – Fylkesmannen vil prøve hele saken på nytt og ta stilling til hvilket vedtak som er riktig. Du kan selv avtale med dykkeren hvem som oversender selve søknaden, men det er viktig at søknaden er tilstrekkelig underbygget – både med dykkerens egen beskrivelse/søknad og av alle nødvendige medisinske opplysninger. Fylkesmannen har på sine sider publisert en god veiledning som viser hvilke krav som stilles til innholdet i en dispensasjonssøknad.

Merk at du som dykkerlege ikke kan innskrenke helseerklæringens omfang utover gyldighetstiden. Du kan altså ikke pålegge restriksjoner i dykkemetoder, dybde eller lignende – det må gjøres av Fylkesmannen.

Innaskjærs dykkere

Det finnes foreløpig ikke noe forvaltningsorgan som behandler helseerklæringer for dykkere som omfattes av Forskrift om utførelse av arbeid. God faglig praksis tilsier likevel at du skal sørge for at saken er tilfredsstillende utredet med nødvendige spesialisterklæringer. Dykkeren skal informeres (skriftlig informasjon anbefales) om årsaken til at helsekravene ikke er oppfylt – en risikovurdering bør inngå. Hvis du mener at dykking kan foretas i begrenset omfang så kan du skrive en helseerklæring med denne typen avgrensning (f.eks restriksjoner på dykkemetode, dybde, dekompresjonstid eller lignende). Hvis dykkeren er uenig i din vurdering så skal du opplyse han om retten til å fremstille seg for annen dykkerlege. Han bør selvsagt oppfordres til å fremlegge din vurdering (beslutningsnotat), men du har ikke rett til å informere andre dykkerleger uten hans samtykke. Derimot skal du sende helseerklæringen/udyktighetserklæringen til Høgskulen på Vestlandet /Dykerutdanningen på vanlig måte.

Merk at Arbeidstilsynet mai 2017 har sendt til høring et forslag om endring i Forskrift for utførelse av arbeid. Forskriftsendringen anfører at legens helseerklæring skal anses som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven og skal kunne påklages til en klagenemnd. Høringsfrist er satt til september 2017.

Hvilken juridisk status har helseerklæringen?

Helseerklæring for dykking, både for off-shore dykking og in-shore dykking, er en sakkyndighetserklæring. Den er altså *ikke* et enkeltvedtak etter forvaltningsloven slik helseerklæring for arbeidstakere på skip og loser er. Krav til leger ved utforming av helseerklæring framgår av §15 I Lov om helsepersonell. Imidlertid er klageadgangen forskjellig for in-shore og off-shore dykkere som det framgår av teksten over. Off-shore dykkere kan få saken prøvet som et enkeltvedtak av Fylkesmannen i Rogaland. In-shore dykkere må henvende seg til en annen dykkerlege for å få revurdert sin helsemessige skikkethet hvis han/hun er uenig i vedtaket som dykkerlegen treffer.